

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงของประเทศทาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเอกราช และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนปัจจัยอื่น ๆ ให้มีความคล่องตัว ฉะนั้นการจัดการศึกษาจึง จำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม นโยบายทาง เศรษฐกิจและแผนการปกครอง ประเทศ ตลอดจนยกระดับประชากรของประเทศให้เจริญองค่างทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญาเพื่อจะได้เป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป จึง เป็นหน้าที่ ของรัฐที่จะต้องจัดการศึกษา ผลิตรายที่มีคุณสมบัติที่ดีและเหมาะสมให้เพียงพอต่อการสนองความต้องการ ของสังคม ความสุขสมบูรณ์ ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศชาติ เมื่อประชากร มีการศึกษาที่ดีย่อมจะก่อให้เกิดเสถียรภาพมั่นคง และรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์

การศึกษาจะมีคุณภาพดี บังเกิดผลตามแนวที่วางไว้ต้องอาศัยครูเป็นกำลังสำคัญช่วยอบรม บ่มนิสัยให้ความรู้แก่กุลบุตรกุลธิดา ซึ่งจะเกิด โทเป็นพลเมืองดี เป็นกำลังทาง เศรษฐกิจของบ้านเกิด กิ่งที่ ดร. บุญสม ไชยโกณี ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า "...ครูเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อคุณภาพการศึกษา..."¹ ดร. วิจิตร ศรีสอาน ได้กล่าวสนับสนุนในเรื่องของมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ดังนี้คือ

...ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานการศึกษสูง เพียงใดหรือไม่

¹บุญสม ไชยโกณี, การส่งเสริมการศึกษาระหว่างประจำการของครูประถม (มหาสารคาม : วิทยาลัยการศึกษามหาสารคาม, 2511), หน้า 10.

ก็คือ อาจารย์ เมื่อเกิดมีมหาวิทยาลัยแรก ๆ ขึ้นในโลก เมื่อประมาณ 800 ปี มาแล้ว มหาวิทยาลัยเหล่านั้นเน้นเรื่องคุณภาพของอาจารย์เป็นสำคัญ จนถึงกับ มีคำกล่าววว่า "คณาจารย์ที่เก่งกลาสามารถคือจุดเริ่มต้นของพัฒนาการของ มหาวิทยาลัย" (Great Teacher are the beginning of university development). การวัดมาตรฐานการศึกษาของมหาวิทยาลัยจึงมักจะถือเกณฑ์ ว่าถ้ามีคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมเพรียงทั้งคานปริมาณและคุณภาพแล้ว ก็เป็นที่เชื่อ ถือว่าความมาตรฐานการศึกษาจะติดตามไปควบ¹

การศึกษาพยาบาลก็เช่นกัน ประเทศยิ่งเจริญมากขึ้นเพียงใด ความจำเป็นในการ ผลิตพยาบาลที่มีคุณภาพสูงก็ยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้นเพียงนั้น เพราะวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพ ที่ให้บริการที่จำเป็นแก่สังคม มีความเกี่ยวข้อง โดยตรงต่อสุขภาพและอนามัย และความปลอดภัย ของชีวิตประชาชน บริการพยาบาลจะมีประสิทธิภาพสูงได้ พยาบาลจะต้องรู้ถึงความเปลี่ยนแปลง ความต้องการของสังคมในด้านสุขภาพอนามัย เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงการพยาบาลให้ตรงกับ ความต้องการของสังคม สังคมอันประกอบด้วยประชาชนซึ่ง เป็นผู้สร้างผลผลิตและรายได้ให้แก่ประเทศ ถ้าสุขภาพอนามัยของประชาชนเสื่อมเท่ากับเป็นการสูญเสียกำลังทาง เศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาประเทศ ดังนั้นการปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาพยาบาลให้สูงขึ้นจึงมี ความจำเป็นเพื่อที่จะให้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติงานพยาบาลได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

การศึกษาวิชาพยาบาลเป็นการศึกษาวิชาชีพ ซึ่งการศึกษาวิชาชีพทุกแขนงถือว่า การศึกษาภาคปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะ จะช่วยให้นักศึกษามีโอกาสฝึกงานจนมีความ สามารถ ความเข้าใจในงาน เกิดทักษะในวิชาชีพอย่างแท้จริงและสามารถนำประสบการณ์ที่ ใ้ได้รับไปใช้ในภายหลังที่สำเร็จการศึกษา การศึกษาวิชาชีพพยาบาลแบ่ง เป็น 2 ภาค ดังนี้ องค์การอนามัยโลก ได้เสนอไว้คือ

¹ วิจิตร ศรีสอาน, หลักการอุดมศึกษา (กรุงเทพฯ 2 : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 71.

... การศึกษาวิชาชีพพยาบาล แบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีเป็นความรู้เกี่ยวกับหลักวิชาต่าง ๆ ทั้งด้านความรู้ทั่วไป (General Education) และวิชาเฉพาะวิชาชีพ (Professional-Education) ภาคทฤษฎีส่วนใหญ่สอนในห้องเรียน ภาคปฏิบัติเป็นการนำวิชาการต่าง ๆ ที่เรียนแล้วจากห้องเรียนมาใช้ในการพยาบาลผู้ป่วยในสภาพที่แท้จริง โดยมีสถานที่ฝึกภาคปฏิบัติที่ให้ผลที่สุด คือ หอผู้ป่วย ซึ่งมีผู้ป่วยจริง ๆ¹

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้นักศึกษาพยาบาลประสบผลสำเร็จในด้านการศึกษภาคปฏิบัติได้ก็คือ นักศึกษาจะต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของงานที่ได้รับมอบหมาย ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษภาคปฏิบัติ และจะต้องได้รับการนิเทศและตรวจตรางานที่ดีจากครูซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด โดยเหตุผลที่ว่านักศึกษาพยาบาลจะต้องใช้เวลาในการศึกษภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ดังปรากฏข้อเท็จจริงจากการสำรวจสถานะการศึกษานพยาบาลของสภาการศึกษาแห่งชาติ คือ

นักศึกษาพยาบาลในระดับอนุปริญญา มีชั่วโมงเรียนภาคทฤษฎี 414.6-750 ชั่วโมงต่อปี ชั่วโมงเรียนทางภาคปฏิบัติ 554-1432 ชั่วโมงต่อปี หรือ จำนวนชั่วโมงทางภาคทฤษฎีมีประมาณร้อยละ 33-50 ของจำนวนชั่วโมงเรียนทั้งหมด ดังนั้นนักศึกษาพยาบาลจะใช้เวลาในการศึกษภาคปฏิบัติ ประมาณร้อยละ 50-67 ของจำนวนชั่วโมงทั้งหมด²

ฉะนั้นนักศึกษาพยาบาลจะต้องได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการศึกษาปฏิบัติพยาบาล คุณลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เป็นบุคคลและพยาบาลที่ดีในอนาคต รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ จากครูผู้ซึ่งรับผิดชอบในการสอนนักศึกษาพยาบาลภาคปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ครูปฏิบัติการคลินิกนั่นเอง ดังนั้นครูปฏิบัติการคลินิกทุกคนนอกจากจะต้องมีคุณลักษณะเช่นเดียวกับครูโดยทั่วไปแล้วยังต้องมีประสบการณ์การเรียนรู้และ

¹World Health Organization, Guide for School of Nursing in India (New Delhi : W.H.O.Regional Office of South-East Asia, 1966), pp.103-104.

²สภาการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, รายงานการสำรวจสถานะการศึกษาพยาบาล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2513), หน้า 7.

ทักษะในการพยาบาลอย่างแท้จริง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักศึกษาพยาบาล ซึ่งจะสำเร็จการศึกษาเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีทัศนคติที่ดีต่อไปในอนาคต

คาเรน ซี. รอเซ็น (Karen C. Rauen) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับแบบอย่างของพยาบาล พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความมุ่งหวังที่จะได้รับแบบอย่างของการพยาบาล จากอาจารย์ ครูพยาบาล และถือว่าแบบอย่างจากอาจารย์มีอิทธิพลต่อการสร้างแบบอย่างของนักศึกษาอย่างมาก และยังมีความเห็นว่า การแสดงออกซึ่งแบบอย่างของความเป็นครู แบบอย่างของความเป็นบุคคล และแบบอย่างของการเป็นพยาบาลของครูปฏิบัติการคลินิก (Clinical Instructor) มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษามีความเป็นพยาบาลอย่างสมบูรณ์¹

จากการพิจารณาหน้าที่รับผิดชอบของครูปฏิบัติการคลินิกดังกล่าวแล้วข้างต้นจะพอสรุปได้ว่า ครูปฏิบัติการคลินิกคือบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นทั้ง "ครู" และ "พยาบาล" อยู่ในสถานการศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นสถานชั้นอุดมศึกษา ซึ่งสถานการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นมีหน้าที่เผยแพร่ความรู้ชั้นสูง แก่นักศึกษา ส่งเสริมเพิ่มเติมความรู้ โดยการวิจัย ให้บริการทางวิชาการ แก่สังคม อบรมนักศึกษาให้มีความสามารถไปเผชิญชีวิตภายในสังคม โดยสามารถใช้ความรู้ การปฏิบัติตนและใช้ความคิดที่เป็นของตนโดยอิสระ การดำเนินงานของสถานอุดมศึกษาขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้ปฏิบัติหรือดำเนินการในสถานเป็นสำคัญ กลุ่มบุคคลที่ถือว่าเป็นหัวใจของสถานอุดมศึกษาก็คือคณาจารย์ ดังนั้นคุณภาพของคณาจารย์จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของมาตรฐานการศึกษาของสถานการศึกษานั้น ๆ ซึ่งจะต้องได้รับการประเมินค่าทั้งทางด้านคุณวุฒิ ประสบการณ์ และผลงานทางด้านการสอน การบริการและการวิจัย ดังนั้นคุณภาพของคณาจารย์ในสถานการศึกษาย่อมสูงมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณาจารย์ และในทำนองเดียวกันก็จะสะท้อนถึง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงาน

¹Karen C. Rauen, "Nursing Students Expectation of the Clinical Instructors as Role Model," The Journal of Nursing Education 13 (August 1974) : 33 - 39.

บุคคลภายในสถานการศึกษาพยาบาลนั้น ๆ ด้วย

ฉะนั้นในการที่จะทราบว่า การปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิกของสถานศึกษาพยาบาลแต่ละคนมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด จึงจำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาความดีความชอบ หรือเป็นแนวทางในการตัดสินใจของผู้บริหารในการเลือกสรรบุคคล เพื่อให้ทุนการศึกษาต่อ การจัดโปรแกรมต่าง ๆ สำหรับผู้ปฏิบัติงาน เช่น การประชุมพิเศษ การฝึกอบรม และการให้ความช่วยเหลือค่านอื่น ๆ ดังนั้น การสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในการพิจารณาความดีความชอบและการตัดสินใจค่านอื่น ๆ ของครูปฏิบัติการคลินิกของผู้บริหารซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง จะทำให้ครูปฏิบัติการคลินิกทุกคนได้ปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มกำลังความสามารถ เพื่อให้งานบรรลุผลสมความมุ่งหมาย การมีมาตรการในการประเมินผลบุคลากรที่แน่นอน จะเป็นสิ่งเปรียบเทียบได้ว่าผลงานของแต่ละบุคคลถูกต้องตามมาตรฐานหรือแตกต่างจากมาตรฐาน การพิจารณาผลงานในลักษณะประเมินนี้เป็นการเปรียบเทียบผลงานที่ทำกับเกณฑ์มาตรฐานที่วางไว้ แล้วตัดสินใจว่าเป็นที่พอใจหรือไม่ ดีหรือไม่ดีเพียงไร ซึ่งมีผลทำให้ผู้บังคับบัญชาสามารถประเมินค่าการทำงานของผู้ที่บังคับบัญชาที่มีต่อหน่วยงานนั้นได้

จากความสำคัญของการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิก และความจำเป็นที่จะต้องใช้แบบทดสอบที่มีหลักเกณฑ์ เพื่อนำไปใช้วัดประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบของครูปฏิบัติการคลินิกได้ในปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อสร้างแบบสำรวจที่จะใช้วัดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิกในแบบปรนัยขึ้นตามหลักเกณฑ์การสร้างแบบทดสอบ ซึ่งผู้บริหารการศึกษาพยาบาล อาจนำไปใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงาน อันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาพยาบาลต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายที่จะสร้างแบบสำรวจเพื่อใช้ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิกของสถานศึกษาพยาบาล โดยให้แบบสำรวจนี้มีความตรงตามเนื้อหา

(Content Validity)ความเที่ยงภายนอก (External Reliability) และอำนาจจำแนก (Power of Discrimination) เพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการวัดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิกในสถาบันการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยปัจจุบันนี้ได้

ขอตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยถือว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิกจะมีมากหรือน้อยวัดได้โดยใช้แบบสำรวจที่สร้างขึ้นตามคุณลักษณะ 4 ประการ คือ สมรรถภาพในการปฏิบัติกิจกรรมด้านการศึกษาพยาบาล สมรรถภาพในการบริหารวิชาชีพ สมรรถภาพในการบริการพยาบาล และบุคลิกลักษณะที่ดีของครูปฏิบัติการคลินิก

2. ผู้วิจัยถือว่าผู้ตอบแบบสำรวจทุกคนเป็นผู้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานของครูปฏิบัติการคลินิก ตอบด้วยความจริงใจตามข้อเท็จจริงโดยปราศจากอคติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. แบบสำรวจเพื่อใช้ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิกที่สร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบรายการสำรวจ ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับ คุณลักษณะ 4 ประการ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิก คือ สมรรถภาพในการปฏิบัติกิจกรรมด้านการศึกษาพยาบาล สมรรถภาพในการบริหารวิชาชีพ สมรรถภาพในการบริการพยาบาล และบุคลิกลักษณะที่ดีของครูปฏิบัติการคลินิก

2. คำเนิการสร้างแบบสำรวจเพื่อใช้ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิก โดยหาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) จากการตรวจสอบขอรายการโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการพยาบาลจำนวน 24 ท่าน ความเที่ยงภายนอก (External Reliability) และอำนาจจำแนก (Power of Discrimination) ของแต่ละข้อยรายการในแบบสำรวจเท่านั้นและตัวอย่างประชากรคือครูปฏิบัติการคลินิกจำนวน 46 คน

3. แบบสำรวจที่สร้างขึ้นนี้ใช้ได้เฉพาะครูปฏิบัติการคลินิกที่ทำหน้าที่สอน สอน และนิเทศการฝึกปฏิบัติงานการพยาบาลบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลโดยตรง แต่ใช้ไม่ได้กับครูพยาบาลซึ่งทำการสอนเฉพาะภาคทฤษฎี

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เครื่องมือที่สร้างขึ้นนี้ สามารถนำไปใช้เป็นที่ในการวัดและประเมินผล ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ ครูปฏิบัติการคลินิกแต่ละคนได้
2. ผู้บริหารของสถาบันการศึกษาพยาบาล สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการ ประเมินผลผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่ง ครูปฏิบัติการคลินิก และสามารถนำผลที่ได้จากการใช้เครื่องมือ เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนชั้น เลื่อนเงินเดือน การโยกย้าย สับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การงาน การจัดการฝึกอบรม และการช่วยเหลือค้ำอื่น ๆ เพื่อเสริม สร้างมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพพยาบาล รวมทั้งการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมทาง ด้านการบริหารบุคลากร ในสถาบันการศึกษาพยาบาลในโอกาสต่อไป

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

ครูปฏิบัติการคลินิก (Clinical Instructor) หมายถึง บุคคลที่สอนวิชาการพยาบาล ภาคปฏิบัติ มีหน้าที่สอน สอน ฝึก นิเทศ ตลอดจนประเมินผลการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยของ นักศึกษาพยาบาล มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และปฏิบัติงานในหน้าที่ครูปฏิบัติการคลินิก มาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการคลินิก หมายถึง ความสามารถในการ ปฏิบัติงาน โดยอาศัยคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับครูปฏิบัติการคลินิก เพื่อให้งานบังเกิดผลดี ได้แก่ สมรรถภาพในการปฏิบัติกิจกรรมด้านการศึกษาพยาบาล สมรรถภาพในการบริหารวิชาชีพ สมรรถภาพในการบริการพยาบาล และบุคลิกลักษณะที่ดีของ ครูปฏิบัติการคลินิก

สมรรถภาพในการปฏิบัติกิจกรรมด้านการศึกษาพยาบาล หมายถึง ความสามารถในการ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการสอนในคลินิกและการวิจัย

ก. การสอนในคลินิก หมายถึง กิจกรรมที่ครูปฏิบัติการคลินิกจะต้องกระทำเกี่ยวกับการ ศึกษาในวิชาการพยาบาลภาคปฏิบัติ เช่น การสอน การสาธิต การนิเทศการฝึกปฏิบัติงานการ-

พยาบาลในหอผู้ป่วย และการประเมินผลการเรียนการสอนในคลินิก

ข. การวิจัย หมายถึง งานวิจัยด้านการพยาบาล โดยทำด้วยตนเอง ทำเป็นคณะกรรมการให้ความร่วมมือในการทำวิจัย และการนำผลการวิจัยมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ

สมรรถภาพในการบริหารวิชาชีพ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การศึกษาภาคปฏิบัติ การติดต่อประสานงาน การเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ การจัดโปรแกรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาภาคปฏิบัติ ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและความเข้าใจอันดีในหน่วยงาน

สมรรถภาพในการบริการพยาบาล หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติกรพยาบาลเกี่ยวกับการดูแล การป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพ และการศึกษาทัศนวิธีปฏิบัติกรพยาบาลใหม่ๆ ตลอดจนการประเมินผลและการให้ความร่วมมือปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับ และเป็นตัวอย่างที่ดีต่อนักศึกษาพยาบาล รวมทั้งผู้ร่วมงาน

บุคลิกลักษณะที่ดีของครูปฏิบัติการคลินิก หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ดีทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ตลอดจนคุณลักษณะทางด้านความสามารถในการเรียนรู้ คุณลักษณะทางสังคม อุปนิสัย ความประพฤติ ความมั่นใจในตนเอง และคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับครูปฏิบัติการคลินิก